

לבהמה בפני עצמו אלא בצירוף הלידה. (264)
 וכל עוד לא נולד העובר, אף שמלאו לו
 תשעה חודשים, הריהו בגדר "עובר", וניתר
 אגב שחיטת אמו. (265)

ב-טז **רבי שמעון שזורי אומר: אפילו גדל העובר**
שיצא מאמו השחטה, והריהו בן חמש
שנים, וחורש בשדה — שחיטת אמו

מטהרתו, ועדיין הוא בהיתר זה. (266)

וכן, קרעה את הבהמה בלא שחיטה,
ומצא בה עובר בן תשעה חודשים (267)
 כשהוא חי, הריהו **טעון שחיטה** לעצמו. לפי
שלא נשחטה אמו. ואם כן, אין במה
 להתירו. (268)

אולם אם מת קודם יציאתו לאויר העולם, אין
 חשוב כבהמה על ידי ששלמו לו חדשיו.
 הרמב"ן יישב פירוש רש"י, שלדעת רבי מאיר
 כל שישנה שחיטה בגופו של עובר כלומר שכלו
 לו חדשיו וחי הוא [שהרי בהמה מתה אין בה
 שחיטה], רק אז אין שחיטת אמו מתירתו. כיון
 שבר שחיטה הוא. אולם עובר שנמצא מת ואין
 בו שחיטה, ממילא מותר הוא משום "כל בבהמה
 תאכלו".

265. אף דבר זה, לדעת חכמים נתרבה מ"כל
 בבהמה תאכלו", לפי שעובר זה, אף ששלמו
 חדשי עיבורו, עדיין בתוך אמו הוא, וניתר
 בשחיטתה.

266. לקמן מקשה הגמרא מה חידוש יש בדברי
 רבי שמעון שזורי על דברי תנא קמא שכבר ביאר
 שעובר זה מותר בשחיטת אמו, ולהלן יתבאר
 הדבר.

267. ולד הנולד פחות מבן תשעה, אין לו היתר
 אפילו בשחיטת עצמו, שהרי נפל הוא וכטריפה.

268. הקשה הדרישה [יו"ד י"ג ס"ק ב']
 דפשיטא הוא וודאי שאם לא נשחטה אמו, אין
 לו היתר? ובתוספות יום טוב כתב ליישב
 שהיה מקום לומר שהפסוק "כל בבהמה תאכלו"
 לא נאמר דוקא על היכן שנשחטה אמו, שהרי
 הפסוק לא דן בשחיטה. ואם כן, כל מה שנמצא

הללו, שאם בן פקועה נידון כבר כשחוט ואינו
 צריך שחיטה, אם כן, מדוע צריך את הלימוד
 מ"אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" הרי
 כיון שאין בו שחיטה שהרי כשחוט דמי, ממילא
 אין בו איסור זה?

והוכיח מכך, שאף על פי שבן פקועה דינו
 כשחוט, מכל מקום, אם נשחט בפועל, יש שם
 'שחיטה' על שחיטתו.

וכעין זה כתב בתורת חיים ליישב את שיטת
 רש"י לקמן [עד ב] שכתב כי בן פקועה פסול
 לקרבן פסח משום יוצא דופן. והקשו על כך
 התוספות, הרי אין צורך בטעם זה שהוא יוצא
 דופן. דכיון שבן פקועה הוא, ממילא לא שייכת
 בו השחיטה הנדרשת בקרבן?

ותירץ התורת חיים, כיון שלענין אכילה
 כשחוט הוא, מכל מקום, עדיין יתכן לעשות בו
 מעשה שחיטה שיחול לצורך שחיטת קדשים.
 יעוי"ש. דהיינו, שאף על פי שבן פקועה כשחוט,
 מכל מקום, עדיין שייכת בו שחיטה. [וראה עוד
 בשו"ת התם סופר יו"ד י"ד שכתב לדון האם
 חייבים על שחיטת בן פקועה משום ד' וה']

264. כך פירש רש"י. והקשו הראשונים, אם כן,
 כאשר מצא בן ט' מת, לדעת רבי מאיר מדוע
 מותר, הרי שלמו חודשיו וכבהמה הוא?

לכן ביארו התוספות [הובאו דבריהם
 בראשונים] שלא אסר רבי מאיר בן ט' חודשים
 אלא כאשר יצא לאויר העולם כשהוא חי. ורק אז
 נחשב כמי שחודשיו גרמו לו שייחשב בהמה.

גמרא:

וגם חלבו אסור, דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר: גיד הנשה אינו נוחג בשליל, וגם חלבו מותר.

ואמר רבי אלעזר, אמר רב אושעיא: מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה בענין שליל וחלב, היא רק בבן ט' חי. ובדין זה הלך רבי מאיר לשיטתו, שעובר אשר השלים תשע חודשי עיבור הריהו כבהמה, ומשום כך גיד שבו וחלבו אסורים.

ורבי יהודה, המתיר את הגיד והחלב, אף הוא הולך לשיטתו, שהיא שיטת חכמים במשנתנו, שאין העובר חשוב כבהמה בפני עצמה, אלא נותר בשחיטת אמו. וכן הוא הדין לענין גידו וחלבו, שאינם נאסרים, לפי שהעובר עצמו נחשב כאחד מאברי אמו. ולכן אין דנים את הגיד והחלב כאברי בהמה לעצמה.

ואם כן, אין לומר שרבי אושעיא ממעט גיד וחלב, שהרי אף בזה נחלקו רבי ורבנן [ורבי יהודה, כרבנן הוא], ואילו דברי רבי אושעיא, לדעת כולם נאמרו. ושוב יש לשאול, מהו הדבר שכולם מודים בו שנחשב העובר כבהמה לכל דבר?

אלא, חלבו דגיד. החלב הטבוע בגיד, שלפי

שנינו במשנתנו את הדין שעובר הנמצא במעי אמו הנשחטת, מותר אף בלא שחיטה כיון שדנים אותו כחלק מאמו.

אמר רבי אלעזר, אמר רבי אושעיא: עובר זה, לא הילכו בו, לא מצאו להקל בכשרותו, אלא על עסקי שחיטה בלבד, שרק לענין שחיטה הוא מותר בלא שחיטה, אגב שחיטת אמו. אולם לגבי שאר ההלכות, הריהו ככל בהמה.

ודנה הגמרא: למעוטי מאי? כלומר אלו עוד דברים אפשר היה להקל בו, מלבד השחיטה?

מבאר הגמרא: למעוטי חלבו וגידו. לפי שהשלים חדשי עיבורו ויצא לאור העולם, אסורים חלבו וגידו כמו כל בהמה.

ודנה הגמרא: (269) חלבו דמאי? חלב של מי אסור? (270)

אילימא, אם נאמר חלבו דשליל אסור, הרי בדבר זה מפלג פליגי, נחלקו בבחייתא להלן –

דתניא: איסור גיד הנשה נוחג בשליל, עובר,

ששאלת הגמרא היא על האפשרות שבא רבי אלעזר בשם רב אושעיא למעט חלב השליל.

לפי גירסא זו, תמה רש"י על שאלת הגמרא "חלבו דמאי, אילימא חלבו דשליל וכו'", הרי ודאי מדובר בחלב של שליל [עובר] שהרי כל סוגייתנו אינה עוסקת אלא בשליל?

מכוח תמיהה זו לא גורס רש"י את דברי הגמרא "אילימא חלבו דשליל" וכו'. וכן להלן

כבהמה בכל אופן שהיא נפתחה אף בלא שחיטה, יהיה מותר. וזהו שהשמיעה משנתנו שרק על ידי שחיטה מותר.

269. ראה בהערה להלן, את הגירסה בשאלת הגמרא על פי רש"י.

270. כך היא הגירסא המובאת בגמרא שלפנינו,

ואם בחלב גיד בהמה רגילה סובר רבי יהודה שאינו אסור, ודאי שכן הוא הדין בעובר. ואם כן, שוב יש לנו לבאר, מהו הדבר שבו כולם מודים שדנים את העובר כבהמה רגילה?

אלא, ודאי, **אי אתמר**, אם נתכוין רבי אושעיא בדבריו, **הכי אתמר**, לכך נתכוין. וכך הם דבריו:

אמר רבי אלעזר, **אמר רבי אושעיא**: **לא הילכו בו רבנן בהיתרו של עובר זה בלא שחיטה**, **אלא על עסקי אבילה בלבד**, והותרה אכילת בשרו חלבו וגידו.

והיתר זה, בא למעוטי שאסור לאדם להיות **רובעו**, ולהיות **חורש בו** בכך פקועה זה בכלאים בשור וחמור יחדיו. שלענין איסורים אלו, (271) כולם מודים שהעובר (272) הוא

כולם הוא אסור, ולענין זה העובר הוא כבהמה.

אך דוחה הגמרא: הרי אף בזה **מפלג פליגי** רבי מאיר ורבי יהודה [רבנן].

דתניא: **גיד הנשה**, כאשר מוציאו מן הירך [בגיד של בהמה רגילה, ולא דוקא בעובר], **מחטט מחפש אחריו בכל מקום שהוא**, שלא ישארו ממנו כל שיריים, **והותך את שמנו חלבו מעיקרו**, מכל שורשיו הטבועים ומובלעים בירך סביב מקומו של הגיד, **דברי רבי מאיר**.

רבי יהודה אומר: **גוממו**, חותכו עם השופי. חותכו בקו ישר עם כף הירך, ורק את החלב הכולט על הכף צריך לחתוך משום מראית עין. אבל שרשי החלב, המושרשים בעומק תוך בשר הירך, מותרים, ואין צריך לחטט אחריהם.

נכנס לדיר להתעשר כמו יוצא דופן. ולדעת התוספות שדינו כשחוט, גם כן אינו מתעשר שהרי בהמה שחוטה אינה מתעשרת.

272. התוספות מבארים שהחידוש בדברי הגמרא הוא, שהיה מקום לומר, שחשיבותו של עובר בהמה פחותה מחשיבותה של בהמה המפרכסת, שהרי בענין המפרכסת, שנינו לקמן [קכא ב] שחייב בה הרובע. והיה מקום לומר שעובר אינו נחשב כבהמה [אלא כשחוט] כלל ואינו בכלל איסור כלאיים. ומשמיעה הגמרא שאף הוא בכלל זה.

בקובץ ענינים הקשה על כך, איך יתכן לומר שבן פקועה קל ממפרכסת? והרי הרובע מפרכסת, אינו רובע בהמה החיה באופן מלא, שהרי מפרכסת כמעט מתה היא. ואף על פי כן הרובעה חייב. ואם כן, כל שכן בן פקועה, שהוא

אינו גורס "אלא חלבו דגיד מפלג פליגי". אלא מפרש ששאלת הגמרא היא על שניהם. הן על חלב והן על גיד ואת שניהם בא רבי אלעזר בשם רב אושעיא למעט בדבריו, שאסורים הם. ועל כך מקשה הגמרא שבשניהם נחלקו כמבואר בבדייתות המובאות כאן. וכדרכנו יש להעמיד את מהלך הגמרא על פי גירסת רש"י. [וראה בתוס' שמיישבים הגירסא המובאת בגמרא שלפנינו].

271. המנחת חינוך במצוה כו נקט, שאם שחט בן פקועה לשם עבודה זרה, אף שאינו טעון שחיטה כלל, מכל מקום, לענין עבודה זרה, נקרא שחיטה. ועי"ש שהותיר בצ"ע.

ולענין מעשר בהמה כתב המנחת חינוך [מצוה ש"ס] שלפי דברי רש"י ד"ה דגמר שבן פקועה הרי הוא כמו יוצא דופן, אם כן, אף אינו

כבהמה לכל דבר. (273)

לדברי האוסר באכילת חלבו, אוסר אף באכילת דמו.

אמר רבי שמעון בן לקיש: לדברי המתיר באכילת חלבו של העובר, מתיר אף באכילת דמו. (274)

ורבי יוחנן אמר: אף לדברי המתיר בחלבו, אוסר בדמו. (275) (276)

מותר באכילה. אולם לענין רביעה וחרישת כלאים, ודאי שבהמה גמורה הוא, ואסור. ולכן לא נקט הרמב"ם דין זה, שדבר פשוט הוא.

274. במסקנת הגמרא מבואר שאין חיוב כרת על אכילת דמו. אך אף רבי שמעון בן לקיש מודה שהאכילה עצמה אסורה.

ובסברת רבי שמעון בן לקיש ב'הוה אמינא' שהדם מותר לגמרי, ביאר הזכרון שמואל [סימן ע"ד] לפי שקודם לידה לא חל עדיין הדין שדמו אסור. ומשום כך אף אחר שנשחטה הבהמה, הותר משום "כל בבהמה תאכלו". ואמנם אף שכתב הר"ן [דבריו מובאים כאן בהערותינו] שהיתר זה הוא רק בדברים הנאכלים, מה שאין כן במשקה כדם, יש לומר שבזה אין היתר מיוחד בפני עצמו, אך מאידך אם לא חל עדיין איסור הדם, הרי שמותר הדם בכלל העובר המותר בכללותו ונחשב כשחוט. ואם כן, ממילא כאשר יוצא לאויר העולם לא משתנה במאום. ולא חל איסור הדם אף שאין היתר מיוחד עבורו. ומכל מקום, אין בו איסור "דם".

[אופן נוסף ביאר שם הזכרון שמואל, שרבי שמעון בן לקיש אינו חולק על דעת רבי יוחנן, וסובר שהיתר "כל בבהמה תאכלו" חל אף על דם. ומצד עצמו הדם אסור, רק שניתר מדין "כל בבהמה".]

275. בטעם דברי רבי יוחנן ביאר הר"ן, משום שההיתר הנלמד מ"כל בבהמה תאכלו", נאמר דוקא על דברים השייכים באכילה. אבל דם שמשקה הוא, לא נלמד מפסוק זה להתירו. הרא"ש כאמור [הובאו דבריו לעיל על

חי באופן גמור, ודאי הרובעו חייב? ונראה, שהסלקא דעתך בגמרא לפי ביאור התוספות הוא, שאין איסור הרביעה תלוי במידת החיות של הבהמה. אלא בשם "בהמה" שבה. ולכן, עד כמה שעובר זה לא חשוב "בהמה", אין חייבים על רביעתו. ובזה גרוע הוא ממפרכסת.

273. הרמב"ם לא הזכיר כלל הדין שאסור לרובעו ולחרוש בו.

להלן [ע"ה א] נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בשאלה מה גורם את היות העובר לבהמה. האם "חודשים גרמי" כלומר בגרותו ושלמות ט' חודשי עיבור הם שעושים אותו לבהמה [זו דעת רבי יוחנן], או שאף "אורא גרמי". כלומר לא די במנין חדשיו, אלא אף צאתו לאויר העולם גורמת את היותו בהמה.

לפי זה מבאר האבי עזרי [מאכלות אסורות ז ג] את דעת הרמב"ם, שכל החידוש שמובא בגמרא מדברי רבי אלעזר "למיעוטי רובעו וחורש בו" הוא דוקא לדעת ריש לקיש הסבור ש"חדשים ואורא גרמי". וכל היתרו של בן פקועה הוא משום שלא נחשב בהמה שהרי במעי אמו הוא. ומשום כך היה צד לומר שאף מותר לרובעו ולחרוש בו שהרי אינו בכלל בהמה ואינו בכלל איסור "שור וחמור", ולכן צריך רבי אלעזר לחדש שחייבים עליו.

אולם כיון דקיימא לן דהלכה כרבי יוחנן, שמנין החדשים לבד הם שגורמים את היותו בהמה, וכל היתר האכילה שבו הוא משום שנאמר "כל בבהמה תאכלו", דאף שכבר שלמו חדשיו ונחשב בהמה בפני עצמו, מכל מקום,

איתביה, הקשה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש, ממה ששינו במשנתנו: קורעו את העובר, ומוציא את דמו. ודברי המשנה הללו נאמרו בבן שמונה חי או מת, שכולם מודים בו שחלבו מותר [ולא נחלקו אלא בחלב של בן תשע], ומוכח ממשנתנו, שאף הסוברים שחלב העובר מותר, מכל מקום, דמו אסור, ולא כדברי רבי שמעון בן

לקיש?

אמר רבי זירא: מה שאמר רבי שמעון בן לקיש שהמתיר חלבו מתיר דמו, אין כוונתו לומר שהוא מתיר את הדם לכתחילה באכילה. אלא לומר, שהאוכל את הדם של מי שהותר חלבו, אין עניו ברת. מה שאין כן לדעת רבי יוחנן. (277)

המשנה] ביאר באופן אחר, שדם העובר אסור משום שנבלע בכל גוף האם, דהיינו, שמחזור הדם של העובר, עובר דרך גופה של האם, והיות וכך כבר נבלע באבריה ונאסר כדמה עצמה.

276. וכן דעת הרמב"ם [מאכלות אסורות ו ה] שכתב: השליל הנמצא במעי בהמה הרי דמו כדם הילוד, לפיכך על הדם הנמצא כנוס בתוך לבו חייבים עליו כרת.

ובלחם משנה שם מפרש שדין זה אמור אף כאשר לא כלו לו חדשיו.

בספר 'שערים מצוינים בהלכה' דן, באיזה שיעור גודל צריך להיות העובר כדי שהאוכל מדמו יתחייב, שהרי לא מסתבר לומר שעובר בתחילת יצירתו ועדיין אין בו ממש חיות, יתחייבו על דמו משום דם הנפש.

בערוך לנר [יבמות קיד ב ד"ה אבל] הביא מכמה מקומות שרביעית דם נקראת דם הנפש, וזהו המעט שיהיה באדם מתחילת ברייתו. ובגמרא לקמן [פט ב] מבואר שיצירת האדם והבהמה שוים. ואם כן, יש לומר שכן הוא הדין לענין שיעור דם שהוא בתחילת בריית העובר שהוא רביעית. וכל זמן שאין בו עדיין שיעור זה לא נקרא דמו "דם הנפש". ואין מתחייבים עליו.

277. בביאור דעת רבי יוחנן המחייב כרת על אכילת דמו, נחלקו הראשונים: לדעת הרמב"ן, אף רבי יוחנן מודה שאין דם

העובר נחשב כדם שהנשמה תלויה בו. [דם הנפש. שביציאת דם זה, הבהמה מתה. ורק על דם זה חייבים כרת] וסובר רבי יוחנן כי לדעת רבי יהודה כי אף כאשר אין בבהמה זו דם הנפש, מכל מקום, ישנו חיוב כרת גם על דם

התמצית היינו שאר הדם המתמצה מן העובר. ולפי זה נמצא, שמחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש היא רק לדעת רבי יהודה הסובר שישנו חיוב כרת אף על דם התמצית ולא רק על הדם שהנפש תלויה בו. אולם לדעת רבנן, שהלכה כמותם, שאין כרת אלא רק על דם הנפש, מודים כולם שאין חיוב כרת על דם העובר. וכן מובא בתוספתא שדם העובר הוא כדם האברים [ואינו דם הנפש] ואין חייבים עליו כרת וכדרבנן. [בהגהות הגרא"ז על הרמב"ן העיר שחיפש את התוספתא הנ"ל ולא מצאה. ובהגהות על הרשב"א ציין לדברי התוספתא כריתות ב יב ששם כתוב כי דם הלב אינו בכרת. אך אין מדובר שם בשליל וצ"ע. וראה עוד בהמשך הערתנו שדם הלב נחשב כדם הנפש]

לדעת הרשב"א והר"ן, טעמו של רבי יוחנן הוא משום שלדעתו גם בעובר ישנו דם הנפש. ואכן רק עליו חייבים כרת. ומחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש היא אף לפי ההלכה כרבנן שאין חייבים כרת אלא רק על דם הנפש, שרבי יוחנן סבר שבעובר ישנו דם הנפש, ולכן חייבים עליו. ולריש לקיש אין זה דם הנפש ואין בזה כרת.

וכן מבואר לדעת הרמב"ם [מאכלות אסורות

שהם המתירים, לכאורה, אכילת החלב, יקשה מאוד לומר שרבי יהודה סובר שהאוכל מדמו של עובר זה פטור מכרת, כיון שאף אם נאמר שלא מדובר דוקא בדם הנפש [כלומר הדם הראשון המזנק ומקלח מיד עם השחיטה, שהוא בודאי אסור], לא יהא דם העובר אלא דם התמצית, הדם המתמזה מגוף הבהמה אחר הדם המזנק ומקלח, ויוצא לחוץ לאיטו, שגם הוא אסור.

נמצא, שהמחלוקת היא רק בשאלה האם יש חיוב כרת על אכילת דם השליל, או רק איסור אכילת דם גרידא.⁽²⁷⁸⁾

ודנה הגמרא: **למאן קאמר?** לדעת מי נאמרו דברי ריש לקיש, שהמתיר את החלב מתיר את הדם?

אם נאמר הדבר לדעת רבי יהודה ורבנן,

אימתי נעשה העובר ל'בהמה' מושלמת. האם מניין החודשים הוא זה שורם את היותה בהמה, וכיון שמלאו לעובר ט' חודשי עיבור הריהו בהמה לכל דבר [וחלבו אסור, זו דעת רבי יוחנן], או שאף יציאתו לאויר העולם, היא שגורמת את היותו בהמה. וכיון שלא יצא לאויר העולם, אף שמלאו כל חודשי עיבורו אינו בהמה [לפיכך חלבו מותר, דעת רבי שמעון בן לקיש] לפי זה, רבי יוחנן הסובר שחודשי העיבור הם שגורמים את היותו בהמה, סובר אף שמלאת חודשי עיבורו מחייבים כרת על אכילת דמו וככל דם בהמה. ואילו רבי שמעון בן לקיש הסובר שאף יציאתו לאויר גורמת את היותו בהמה, סובר אף שכל שליל אף בן ט' חודשים אין בו דם הנפש ואין דמו מחייב כרת. לפי זה מיושבת אף קושית הרמב"ן,

וכדלהלן:

הרמב"ן, הביא את דברי התוספתא שמבואר שם כי דם שליל כדם האברים הוא ואינו כדם הנפש ולכן אין חייבים עליו כרת. ולדברי התוספתא הללו קשה על דעת רבי יוחנן המחייב כרת על דם השליל.

אמנם לפי ביאורו של הזכרון שמואל יש לומר, שדברי התוספתא נאמרו על עובר בן ח' חודשים שאף לדעת רבי יוחנן אין דמו דם הנפש היות ולא הגיע לכלל בהמה ומשום כך אין בו כרת.

ו ג] שפסק שאין חייבים אלא על דם שהנפש יוצאה בו. ואילו בהלכה ד' שם פסק שהשליל הנמצא במעי הבהמה הרי דמו כדם הילוד. לפיכך דם הכנוס בתוך לבו חייבים עליו כרת. אבל שאר דמו, הריהו כדם האברים.

מבואר, שאף לדעת הרמב"ם סובר רבי יוחנן שיש בעובר דם הנפש. ובראב"ד שם הוסיף, כי לא רק על דם הלב חייבים מדין דם הנפש, אלא אף דם היוצא מבית השחיטה של השליל נחשב כדם הנפש. וחייבים עליו כרת.

אכן, דעת הרמב"ם שהזכיר רק את דם הלב כדם הנפש, ולא את דם בית השחיטה, צריכה ביאור, שהרי על אף שסימני העובר הם כשחוטים, מכל מקום, ודאי הדם הנמצא שם הוא דם שהנשמה תלויה בו, שהרי אילו יישחט בפועל הוא ימות!?

ובספר שחיטת חולין הביא מתשובת הר"א גורדון [סימן י'] שכתב לבאר, שדם הנפש שמתחייבים עליו הוא דם הראוי לזריקה [לכפרה], וכיון שסימני העובר הם כשחוטים, שוב אין הדם ראוי לזריקה.

278. לפי מסקנה זו, מבאר הזכרון שמואל [סימן ע"ד] את מחלוקתם האם יש בשליל דם הנפש או רק דם התמצית, כך:

רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש הולכים בזה לשיתתם, לפי שלקמן [עה א] נחלקו בשאלה

ודי היה לכתוב "דם אל תאכלו" בלבד, ומדוע אמר הכתוב "וכל דם", שהוא לשון ריבוי? ולכן למד רבי יהודה שהוא בא לרבות ולומר:

כל היבא דמייב, כל מקום שמתחייבים כרת א[על] דם הנפש, מייב אף א[על] דם התמצית. [וזאת משום שהוקש "כל דם", לדם הנפש האמור בפסוק, שדינם שוה].

וכל היבא דלא מחייב כרת א[על] דם הנפש, כגון בעובר, שאין בו דם הנפש, שהרי הוא נידון כשחוטט אגב שחיטת אמו, ולא נחשב כמי שיש בו "נפש", **לא מחייב א[על] דם התמצית.**

ומעתה, שפיר מיושבים דברי רבי שמעון בן לקיש שהמתיר בחלבו מתיר בדמו [שאינ ענוש כרת], ורבי יהודה הוא. ואף שסובר רבי יהודה שעל דם התמצית חייבים כרת, מכל מקום, בעובר, שאין בו כרת על "דם הנפש", כיון שאין בו נפש, הרי אין בו כרת על דמו, שהוא דם התמצית. (280)

איבעיא להו: מהו, האם ניתן לפדות פטר חמור בשה שהוא (281) בן פקועה [שחוטטה. כלומר שנפקעה ביטנה] שמלאו לו תשע (282)

דתניא: דם התמצית הריהו באזהרה למלקות. לפי שחמשה לאוין נאמרו בו, (279) אבל אינו בעונש כרת, משום שלגבי דם שמתחייבים עליו כרת נאמר [ויקרא יז י"א] "ונתתי פני בנפש האוכל את הדם, והכרתי אותה מקרב עמה. כי נפש הבשר בדם היא, ואני נתתיו לכם [את הדם] על המזבח לכפר". והדם הנזרק על המזבח לכפרה, הוא רק דם נפש. ולכן אין עונש כרת אלא רק על אכילת דם הנפש.

רבי יהודה אומר: חייבים עליו בהכרת!

ומפורש, שעל כל דם מחייב רבי יהודה בכרת על אכילתו. ולא יתכן לומר שרבי יהודה הוא התנא הסובר שבמקום שחלב מותר, אף על הדם אין חייבים בכרת. ואם כן, מיהו התנא הסובר זאת?

תרגמא, ביאר והעמיד רב יוסף בריה דרב סלא חסידא קמיה דרב פפא, שרבי יהודה מחייב אף על אכילת דם התמצית, הוא משום שאית ליה לרבי יהודה את הדרשה של "דם" "וכל דם".

דהיינו, נאמר בפסוק האוסר אכילת דם [ויקרא ז כז] "וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם, לעוף ולבהמה".

281. מדובר באופן ששווה השה פחות מערך החמור, לפי שאילו שוה כמותו, אין כל ספק בדבר שודאי פודים בו. כדקיימא לן שבכל דבר פודים. רש"י

282. כך פירש רש"י. ובשולי הדף הובאה שישי לגרוס בן ה' חודשים. וזאת על פי דברי הגמרא ורש"י בכורות ח א, לפי שמנין חודשי עיבורו של שה הוא ה' חודשים.

279. כך פירש רש"י. ועיין רש"י כריתות ד ב ד"ה ה' לאוין שפירט הלאוין הללו.

280. מדברי הגמרא משמע, שפטור זה נאמר רק לדעת רבי שמעון בן לקיש. אולם לרבי יוחנן יש כרת בדם העובר. וכתב הרמב"ן שחייב זה הוא דוקא לדעת רבי יהודה שמחייב כרת על דם התמצית. אולם מדברי הרי"ף והרמב"ם משמע שאף לרבנן יש כרת על דם העובר.

חודשי עיבור?

ומבאר הגמרא: **אליבא דרבי מאיר, לא תיבעי לך** אין ספק בדבר. **דכיון דאמר רבי מאיר** שעובר בן תשעה חודשים **טעון שחיטה**, ושה זה בן תשעה חודשי עיבור הוא, **הרי שח מעליא הוא**. וודאי פודים בו. (283)

כי תיבעי לך, הספק הוא, אליבא דרבנן, דאמרי עובר בן תשעה אינו טעון שחיטה לעצמו, אלא **שחיטתו אמו מטהרתו ומתירתו באכילה. מאי?**

וצדדי הספק הם:

כיון דאמרי רבנן שחיטתו אמו מטהרתו,

ונחשב כשחוט ואינו צריך שחיטה לעצמו, הרי בשרו **כבשרא בדיקולא**, כבשר שחוט המונח בסל, **הוא**, ואי אפשר לפדות בו.

או דילמא, כיון דרהיט ואזיל, ורהיט ואתי, רץ, והולך ובא — "שה" קרינא ביה, ופודין בו ככלל שה.

מר זוטרא אמר: אין פודין בשה בן פקועה.

ורב אשי אמר: פודין בו.

אמר ליה רב אשי למר זוטרא: מאי דעתך? מהי סברתך לומר שאין פודין בשה עובר בן ט'?' הרי סברתך היא משום **דגמרת**, למדת דבר זה בגזירה שווה **"שה — שח" מפסחים**. (284) ובקרבן פסח, פסול (285) עובר

שלקמן [עה ב] שנינו ששחיטת האם הטריפה, הגם שאינה מתירה את בן הפקועה באכילה, מכל מקום, יש בה כדי לטהרו מטומאת נבלה. והספק, האם כיון שהשחיטה מטהרת מטומאת נבלה נחשב כשחוט, או שמא כיון שסוף סוף אינו ניתר באכילה מחמת שחיטה זו וצריך שחיטה בפני עצמו, אינו נחשב כשחוט ופודים בו.

285. כדין כל קדשים. לפי שדורשים "כי יוולד". פרט ליוצא דופן [שיצא מרחם אמו דרך הדופן כגון על ידי חתך וכיו"ב]. שאינו קרב. רש"י. [וכן הוא הדין בבן פקועה שאינו נולד, ואינו ראוי לפדיון פטר חמור]

אולם התוספות פירשו שפסולו הוא מטעם שכן פקועה כבר שחוט הוא. [ובשער המלך הביא נפקא מינה במחלוקת רש"י ותוס', באם בן פקועה בה על בת פקועה וילדה בן. לדעת רש"י יהיה הבן כשר לקרבן היות והוא עצמו אינו יוצא דופן, ואילו לתוס' גם באופן זה פסול. היות ונידון כשחוט כדין אביו ואמו].

283. מבואר במסקנת הגמרא שלדעת כולם נחשב הוא כ"שה", ורק השאלה האם למידים בגזרה שווה מקרבן פסח אם ראוי לפדות בו, או לאו. וכן מבואר ברשב"א [בבא קמא מא א] שבן פקועה שנגח אין סוקלים אותו משום שאינו בכלל "שור". לפי שנאמר [ויקרא כב כז] "שור או כשב או עז כי יוולד". אבל שה אפילו כל שהוא [אפילו קודם לידתו, כפי שמוכח בגרסה ברשב"א שם] נקרא שה.

[ואמנם יעוין באמרי בינה יו"ד סימן י"ג] שנקט בדברי הרשב"א שזה ודאי שבן פקועה שנגח, אף הנוולד מפרה, סוקלין אותו. לפי שלא גרע מחיה ועוף שהרגו וסוקלין אותם אם הרגו אחרים. אלא כוונת הרשב"א הא שלשון הפסוק "השור ייסקל" אינה כוללת אף בן פקועה].

284. לדעת הסוברים [ראה תוס' וראשונים, והובאו בהערותינו להלן בסוגיא זו] שבן פקועה פסול לפדיון כיון שכשחוט הוא, נסתפק המנחת חינוך [מצווה רצ"ג אות ט"ז] לגבי בן פקועה הנמצא בתוך בהמה שנשחטה ונמצאה טרפה,

(286) בן פקועה.

אפילו כל מילי נמי, ואף בן פקועה שיהיה ראוי לפדיון פטר חמור?

והתשובה: אם אנו דורשים ומרבים כל שה אפילו בן פקועה, אם כן, הדרשה שדרשנו מגזירת הכתוב "שה — שה" מקרבן פסח, מאי אהני לך? לשם מה היא נדרשת?

אלא לומר לך, שבן פקועה אין ראוי לפדות בו. ונמצאנו למידים שמריבוי "תפדה תפדה" יש לרבות כל מילי, ואף מי שאינו זכר תמים בן שנה, ואילו מ"שה שה" יש להגביל זאת רק במי שנולד, ולמעט בן פקועה. (287)

איבעיא להו: אם נטמאה בהמה שחוטאה

ואם כך, גם זאת נלמד משם: אי מזה להלן, בקרבן פסח, צריך שיהיה הקרבן שה זכר תמים ובן שנה, אף כאן, בפדיון פטר חמור, צריך שיהיה זכר תמים ובן שנה?

והשיב מר זוטרא: נאמר [שמות יג יג] "וכל פטר חמור תפדה בשה". וכן נאמר [שמות לד כ] "ופטר חמור תפדה בשה". ובכך שכפל בענין זה, ריבה הכתוב כל שה, אפילו שאינו בן שנה זכר תמים.

אולם עדיין קשה, אי אם דורשים "תפדה תפדה" ריבה, שבא לרבות כל זה, יש לרבות

מחמת שיוצא דופן הוא כדעת רש"י, או מחמת שנחשב כבר כשחוט. תוס', ביאר הגרי"ז [בכורות יב א] שרש"י ותוס' הולכים לשיטתם. שרש"י סובר לקמן [עה ב] שבכל בן פקועה מועילה שחיטה בפני עצמו, היות וארבעה סימנים הכשירה בו התורה, ב' סימני שחיטה של אמו שהם כשחוטים, וכן ב' סימני שחיטה שלו שאפשר לשוחטו בהם. ואם כן, לא יתכן לומר שבן הפקועה פסול משום שנחשב כשחוט, ולכן נזקק רש"י לטעם שיוצא דופן הוא.

ואילו תוס' אף הם לשיטתם הולכים, שהם סוברים שהיות ונשחטה האם שחיטה כשרה, שוב לא תיתכן שחיטה נוספת בבן פקועה [יעו"ש בתוס' ד"ה לדברין]. ומשום כך אף יש לפוסלו לקרבן פסח.

287. כך פירש רש"י. ובפשטות סברא זו היא לרבנן הפוסלים את בן הפקועה. והוסיף הרמב"ן שכן הוא לרבי מאיר, שהרי מצינו בכל הקדשים שאין בן פקועה נוהג בו אף כאן — אין בן פקועה נוהג בו.

על דברי התוספות הקשה הרמב"ן, שאף אם נניח שלדעת רבי מאיר ראוי הוא לפסח היות וצריך שחיטה לעצמו. הרי סוף סוף יוצא דופן הוא, ומטעם זה יש לפוסלו אף לדעת רבי מאיר? וביאר הרמב"ן ואף יישב דברי רש"י, שלפני שנלמדה הגזירה שווה "שה — שה" סברה הגמרא שלרבי מאיר "שה מעליא הוא, שהרי אינו כבשר המונח בסל שסוף סוף חי והולך הוא. אולם בשלב זה כאשר למידים גזירה שווה מפסח הרי שאפילו לרבי מאיר אין בו פודים בו כלל.

וכן אומר רב אשי למר זוטרא: מהי סברתך, הרי ודאי שה הוא. שהרי אינו כבשר המונח בסל, שהרי חי והולך הוא. ואם כן, אין לפוסלו מטעם זה אלא רק משום גזרה שווה. ואפילו לרבי מאיר יש לפוסלו מטעם גזרה שווה. [שהרי יוצא דופן פסול לפסח. וכן כתב רש"י]. ושאל לו, שאם כן, נלמד אף שצריך זכר תמים ובן שנה. ועל כך השיב "תפדה תפדה, ריבה".

286. במחלוקת רש"י ותוס' [הובאה בהערה הקודמת] האם הפסול שלמדים מפסח הוא

ראשון ושני, כי נעשה העובר שבמעי אמו כאגוז המתקשקש בקליפתו. שהאגוז והקליפה העוטפת ושומרת אותו, אחד הם, וטומאת האגוז והקליפה טומאה אחת היא. וכן הדין באם ועובר. שהיות והוא בתוכה, כחלק ממנה הוא, וטמא בטומאתה.

איתיביה רבי שמעון בן לקיש לרבי יוחנן ממה ששינינו במשנה לעיל [עג א]: שחט את אמו ואחר כך חתכה [את האבר היוצא של העובר], הבשר [של העובר] טמא מוגע נבלה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: אין בו טומאת מגע נבלה, אלא דינו כמוגע טרפה שחוטא, שטמא במקדשין בלבד.

הטומאה האמורה [הן לגבי הבהמה והן לגבי העובר שבתוכה], היא טומאת אוכלין.

טומאת אוכלין חלה רק אם "הוכשר" האוכל לקבל טומאה, על ידי שבא עליו אחד

בטומאת אוכלין, בעוד שהעובר בן תשעה חודשים⁽²⁸⁸⁾ היה בתוכה טרם הוצא לחוץ. מהו למנות בו ראשון ושני? האם מחשיבין את העובר כגוף בפני עצמו, והיות והאם היא ראשון לטומאה [היות והאם עצמה נגעה במקור הטומאה, בכזית נבלה, וכדומה, הרי היא ראשון לטומאה, וטמאה טומאת אוכלין], והעובר בתוכה נטמא במגע עם אמו, לפיכך מונים לו "שני לטומאה".

או, שנחשב העובר כחלק מגופה, ולכן אף העובר יהיה ראשון לטומאה, היות והוא חלק מן האם ונידון כמותה?

רבי יוחנן אמר: העובר הוא כגוף בפני עצמו, ומונין בו ראשון ושני. דהיינו, שרק אמו היא ראשון לטומאה, ואילו הוא שני לטומאה.

רבי שמעון בן לקיש אומר: אין מונין בו

קושיא זו לדעת רבנן הסוברים כי טומאת טרפה שחוטא וכן טומאת העובר שנגע באבר היוצא היא רק לטמא במקדשין, הואיל וטומאת מוקדשים אינה צריכה הכשר, שהרי "חיבת הקודש" מכשרתן.

נמצא שקושיא זו נאמרה לדעת רבי מאיר, ומחלוקת רבי יוחנן ובי שמעון בן לקיש היא אף בבן ט'.

הרמב"ן לעומת זאת, מבאר שקושית רבי שמעון בן לקיש נאמרה אף לדעת חכמים. לפי שכל שאינו ראוי ליקרב על גבי המזבח וכן שלא נראה מעולם כמו עובר זה אין חיבת הקודש מכשירתו. ונמצא שאף לענין טומאה במקדשין צריך להכשר דם שחיתת האם. ואם כן, אפשר שקושית רבי שמעון בן לקיש נאמרה אף לדעת רבא, ובעובר בן ט' נאמרה וכדעת רש"י.

288. כך פירש רש"י שמדובר בעובר בן ט' חודשים. והמהרש"א הוכיח שמדובר אף בבן שמונה חודשים. וראייתו היא ממה שלהלן בגמרא מקשה רבי שמעון בן לקיש לרבי יוחנן מדברי המשנה לעיל עב א "הבשר [היינו העובר שהיה מחובר לאבר היוצא מחוץ לאבר הבהמה ואשר נאסר ונטמא כנבלה] מגע נבלה — דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים — מגע טרפה שחוטא", שהכשרו של העובר לקבל טומאה נעשה על ידי דם האם ששטף את בית השחיטה. ומוכת, שהעובר נטמא באותה דרגת טומאה של אמו. ומוכשר לקבל טומאה מחמתה. מכריח המהרש"א, שקושית רבי שמעון בן לקיש היא מדברי רבי מאיר שהבשר מגע נבלה, ורבי מאיר הרי מדבר בבן ח'. לפי שלדעתו בן ט' הריהו בהמה לכל דבר וממילא אינו מקבל טומאה [שהרי אין טומאה מחיים] ולא נאמרה

מן שבעת המשקין, ודם הוא אחד משבעה המשקין.

ומקשה רבי שמעון בן לקיש: **בשלמא לדידי, דאמינא**, שאני [ריש לקיש] סובר שהאם והעובר חד **גופא הוא**, היינו **דאיתכשר** הוכשר העובר לקבל טומאה **בדמא דאמיה**, בדם שחיטת אמו ששטף אותה. (289) וכיון שהעובר בכלל אמו, הוכשר לקבל טומאה בהכשרה של האם.

אלא לדידך, לדעתך רבי יוחנן, שהעובר נידון כגוף בפני עצמו, ואינו מוכשר בהכשר אמו, אם כן, **במאי איתכשר**, במה הוכשר העובר לקבל טומאת אוכלים, אשר מכוחה הוא נטמא במגעו באבר היוצא? (290)

אמר ליה רבי יוחנן: לא על ידי שטיפתו במשקין הוכשר העובר לקבל טומאה, כי אם **בשחיטה**, במעשה השחיטה הוא הוכשר. ומשנתנו כדעת **רבי שמעון** היא, שאמר

[לעיל לג א], השחיטה היא המכשרת לקבל טומאה, ולא דם השחיטה. והיינו, כיון שהבהמה ניתרת בשחיטה, היא אף מוכשרת בכך לקבל טומאה. וכיון שהעובר נידון כשחוט (291) מכח שחיטת אמו, הרי הוא הוכשר לקבל טומאה בשחיטתה.

איתיביה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש ממה ששינונו: עובר בן פקועה בן תשע חודשים שנמצא חי במעי אמו שנשחטה, וגדל, **ועבר בנהר**, ונשטף במימיו, **הוכשר** לקבל טומאה. (292)

הלך לאחר מכן **לביית הקברות** — **נטמא** טומאת אוכלין מטומאת בית הקברות.

ומעתה מקשה רבי יוחנן: **בשלמא לדידי, דאמינא**, שסבור אני שהעובר ואמו **תרי גופי נינהו**, שני גופים שונים הם, **משום הכי הוכשר, איך**, רק אם הוכשר תחילה לקבל טומאה על ידי מי הנהר הוא נטמא מטומאת

289. ואף שלא נשטף אלא רק בית השחיטה, מכל מקום, דנים זאת כהכשר. כיון שהוכשר בית השחיטה, הוכשרה כולה. [רש"י]

290. **הישואל ומשיב** [מהדורה בתרא ח"ב סימן ע"ח] הקשה: מדוע לא מקשה רבי יוחנן לריש לקיש מיניה וביה, היאך אומר רבי יוחנן שמונים בו בעובר, ראשון ושני. הרי לא הוכשר העובר בדמי שחיטת אמו, וקשה היאך נהיה שני לטומאה, ומדוע צריך ריש לקיש להקשות מדברי המשנה?

ותירץ: את דברי רבי יוחנן אפשר היה להעמיד שמדובר בבהמת קדשים שלא צריכה הכשר לפי שמוכשרת מחמת חיבת הקודש. אבל המשנה שממנה מקשה, מדברת ב'הוציא ידו' שנפסל הוא להקרבה משום כך מחמת "בשר

בשדה טרפה" כמו שכתב הרמב"ן. ולכן מקשה ריש לקיש מדברי המשנה.

291. מכאן יש להוכיח שגדר היתר אכילה בכך פקועה הניתר בשחיטת אמו, הוא משום שנידון כשחוט. ולא רק משום עצם העובדה שנמצא במעי אמו. שאם לא כן, איך הוכשר לקבל טומאה? אלא על כרחך שנחשב כשחוט. וממילא, שחיטה זו — מכשירתו. שחיטת חולין

292. וכעין זה ברמב"ם [טומאת אוכלין י יז] "פרת קדשים שהעבירה בנהר ושחטה ועדיין משקה טופח עליה הרי זו מוכשרת". [ומקור דבריו בגמרא פסחים כ א היתה פרה של זבחי שלמים והעבירה בנהר ושחטה ועדיין משקה

בית הקברות.

אבל אם לא הוכשר על ידי מי הנהר, הוא לא מקבל טומאה.

אלא לדירד, רבי שמעון בן לקיש, דאמרת, שסבור אתה שהאם והעובר חד גופא הוא, הא, הרי כבר איתכשר, הוכשר העובר לקבל טומאה בדמא דאמיה, על ידי דם אמו שיצא בשחיטה, ושטף את בית השחיטה. ועל ידי כך הוכשר גם העובר לקבל טומאה, שהרי הוא נידון כגוף אחד עם אמו. ואם כן, די לו בהכשר זה, ומדוע צריך לשטיפת מי הנהר?

ומתרץ ריש לקיש: מימרא זו שעבר בנהר, מדובר בה באופן שהבן פקועה יצא בשחיטה יבישתא. בשחיטה יבישה, שלא היה בה יציאת דם. ולכן לא הוכשרו האם והעובר לקבל טומאה.

ודלא כרבי שמעון, שהובא לעיל, הסובר ששחיטה מכשירה לקבלת טומאה, ולא הדם.

ודנה הגמרא: מאן תנא, מיהו התנא ששנה את הברייתא האומרת שאם עבר העובר בנהר, הוכשר לקבל טומאה, הלך לבית הקברות — נטמא, שנטמא העובר בטומאת אוכלין, אף שחי הוא, ולכאורה אינו "אוכל" ממש?

אמר רבי יוחנן: רבי יוסי הגלילי היא!

דתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, משום רבי יוסי הגלילי: בן פקועה אפילו אם הוא חי, הריהו מטמא טומאת אוכלים, וצריך הכשר על ידי משקה כדי לקבל טומאה. (293) ומשמע, שהעובר והאם שני גופים הם, ואין העובר מוכשר לקבל טומאה על ידי דם שחיטת אמו.

וחכמים אומרים: אינו מטמא טומאת אוכלין, מפני שהוא חי. וכל שהוא חי — אינו מטמא טומאת אוכלין. (294)

אינו ראוי לאכילה?

ועיין שם שחידש וביאר, דהא דשחיטה בעלמא כלומר בבהמה רגילה מחילה שם "אוכל" על הבשר השחוט, אין זה משום היתר האכילה החל על ידי השחיטה. אלא עצם השחיטה עושה את הבשר למאכל. דקודם לכן היה בהמה, ועכשיו זהו מאכל בשר. ואם כן, הוא הדין לענין בן פקועה. דעצם היותו בן פקועה הנידון כשחוט, נחשב כאוכל. ולענין חידושו של רבינו ישעיה שיש לנוחרו בסימנים, הרי שאף על פי שמעכתב נחירה זו את היתר האכילה, מכל מקום, אין בכך כדי למנוע חלות שם "אוכלין", שהרי נידון כבר כשחוט.

294. ביסוד הדין שאין חי מקבל טומאת אוכלין, דן הקהילות יעקב [טהרות סימן מ' אם

טופח עליה וכו'. וברש"י שם דקדק במה שנקט זבחי שלמים, דהעור והבשר הוא ממון בעלים. ואין הכשר אלא לרצון בעלים. ולפי זה משמע ששאר קדשים שאינם ממון בעלים, אין הכשר מים מועיל בהם. ואילו ברמב"ם הנ"ל נקט בפשטות פרת קדשים. ועיין קצות החושן ריש סימן ת"ו ובס' המפתח על הנ"ל].

293. ה"נאות יעקב" [סימן יא ב] הקשה מכאן על שיטת רבינו ישעיה [הובאה בשיטה מקובצת בבא קמא מא א] שאף על פי שבן פקועה נחשב כשחוט, מכל מקום, צריך נחירה בסימנים [כלומר, שצריך להורגו במקום סימני השחיטה]. כדי להתירו באכילה. ועל דברים אלו קשה, מדוע לרבי יוסי הגלילי בן פקועה מטמא מחיים טומאת אוכלין. והרי כל זמן שלא ניחרו סימניו